

УДК 617(092 Кулікова)

До 90-річчя з дня народження Марини Василівни Кулікової – ЗАСНОВНИКА ОТОНЕВРОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Одними із ключових ланок прогресу нейрохірургії став необхідний розвиток суміжних галузей знань, що сприяло появі нових медичних напрямків – отоневрології, нейроофтальмології, нейроімунології та інших.

Одним з піонерів створення сучасної отоневрології в Україні була Марина Василівна Кулікова. Саме з нею пов'язано формування та розвиток отоневрологічної допомоги у нейрохірургічній службі в Україні.

Марина Василівна Кулікова народилась 15 березня 1927 р. в м. Вінниця у сім'ї лікарів. Її батько – Василь Якович Куліков був відомим у місті лікарем-отоларингологом, який пройшов відмінну підготовку за вибраним фахом на кафедрі оториноларингології Ленінградської військово-

медичної академії імені С. Кірова, керівником якої у той час був славетний професор В.І. Воячек, та закінчив там ад'юнктуру. Вибір професії у Марини Василівни Кулікової визрів під впливом сімейних традицій. У 1950 р. вона з відзнакою закінчила Вінницький медичний інститут імені проф. М.І. Пирогова. У характеристиці, виданій Марині Василівні після закінчення медінституту, записано: «М.В. Кулікова – дисциплінована, акуратна, здібна та витримана, з великою перспективою». Головою державної екзаменаційної комісії Інституту вона була рекомендована для наукової роботи.

Саме у той час після особистого запрошення академіка О.І. Арутюнова випускник Вінницького медінституту Георгій Опанасович Педаченко (чоловік Марини Василівни) зі своїми товаришами (Ю.П. Зозуля, А.І. Трещинський) у 1950 р. почали працювати у тільки що створеному Українському науково-дослідному інституті нейрохірургії. У 1951 р. Марина Василівна вслід за чоловіком, з однорічним сином Євгеном, переїхала до Києва.

3 січня 1951 р. М.В. Кулікова – лікар-отоларинголог Українського науково-дослідного інституту та Учений секретар цього інституту. Цю посаду вона займала до 1964 р., ставши одним з основних помічників академіка О.І. Арутюнова. У 1951, 1954 та 1956 рр. проходила удосконалення з отоневрології у Центральному нейрохірургічному інституті ім. акад. Н.Н. Бурденка у Москві.

У 1960 р. М.В. Кулікова захистила дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата медичних наук на тему: «Нистагм при опухолях задньої черепної ямки». Опонентами дисертації були відомі спеціалісти – професора Б.І. Шарапов та Л.А. Зарицький. У тому ж році вона зайняла посаду старшого наукового співробітника, а у 1964

р. затверджена у вченому званні старшого наукового співробітника за спеціальністю «оториноларингологія».

Основним напрямком наукової та практичної діяльності Марини Кулікової були розробка та впровадження у практику охорони здоров'я нових методів діагностики та лікування захворювань нервової системи, зокрема, комп'ютерної вестибулометрії, об'єктивної аудіометрії та ін. За її провідною участю був запропонований експрес-метод діагностики назальної ліквореї за допомогою глюкотеста, що дозволило уже на амбулаторному етапі запідозрити це грізне захворювання та своєчасно, до розвитку запальних ускладнень, прийняти необхідні лікувальні заходи. Підготовлений нею навчальний посібник «Назальная ликворея» до сих пір є настільним для лікарів нейрохірургів та отоларингологів.

З Мариною Василівною особисто я мала велику честь познайомитися у 1973 р., коли мій Учитель проф. В.Г. Базаров, під керівництвом якого я працювала у лабораторії клінічної аудіології та вестибулології Київського науково-дослідного інституту отоларингології ім. проф. О.С. Коломійченка, направив мене на курси отоневрології, для поглиблення знань про особливості центральних уражень вестибулярної та слухових систем при різних захворюваннях, у тому числі нейрохірургічних.

Захоплено слухала на лекціях змістовний, чіткий виклад матеріалу М.В. Кулікової про функціонування органів рівноваги та слуху до та після надскладних хірургічних операцій при доброякісних, злоякісних новоутвореннях, інших захворюваннях головного мозку. Щоденно на практичних заняттях Марина Василівна щедро передавала нам свій багатий досвід у вирішенні різних, часто складних діагностичних завдань, ділилась проблемами диференційної діагностики при неясних ситуаціях.

Вона завжди гідно пропагувала досягнення української школи отоневрологів та передових шкіл Європи та Америки у наукових статтях, виступах на конференціях, симпозіумах, з'їздах.

Я вдячна долі, що дала мені щастя спілкуватись з такою талановитою та цільною натурою, як Марина Василівна, яка

вивела мене на цікаву дорогу удосконалення знань, які стали так необхідні при дослідженнях змін функцій у вестибулярному та слуховому аналізаторах у ліквідаторів наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції у динаміці післяаварійного періоду. Знання з отоневрології, отримані від Марини Василівни, стали першоосновою, коли я стала працювати у відділі мікрохірургії вуха та отонейрохірургії нашого інституту, де виконуються складні операції при пухлинах яремного гломусу з екстра- та інтракраніальним розповсюдженням, а також різних новоутвореннях скроневої кістки. Такі хірургічні операції, до речі, у Західній Європі та Америці виконуються у лічених університетських клініках.

М.В. Кулікова впродовж більш ніж 35 років проводила підготовку лікарів з отоневрології для нейрохірургічної служби України, читала лекції у Київському інституті удосконалення лікарів. Підготувала 2 кандидатів медичних наук.

Науково-дослідна, лікарська та громадська діяльність М.В. Кулікової неодноразово відзначалась почесними грамотами Міністерства охорони здоров'я УРСР, а також Інституту нейрохірургії. Вона нагороджена орденом «Знак Почета», медалью «За доблестный труд», «В память 1500-летия Киева», значком «Отличник здравоохранения».

Характеристика Марини Василівни була б неповною без згадки про її святую материнську роль у професійному становленні та вихованні сина у душі всіх високих людських чеснот – академіка НАМН України, директора ДУ «Інститут нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова НАМН України», віце-президента Всесвітньої Федерації нейрохірургічних товариств Євгена Георгійовича Педаченка. Славне подружжя – Марина Василівна Кулікова та Георгій Опанасович Педаченко зробили все залежне від них, щоб син став всебічно освіченим громадянином, продовжив родинні традиції – гуманно, наполегливо та віддано стояти на сторожі найціннішого у життя людини – здоров'я, його покращення та збереження. Свої інтелігентні благородні засади до останніх днів життя Марина Василівна з великою любов'ю та ніжністю передавала

двом онукам, які також служать медицині, та чотирьом правнукам, які, я сподіваюсь, не будуть байдужі до медицини.

М.В. Кулікова відійшла у вічність 4 червня 2016 року та похована поруч зі своїм чоловіком – професором Г.О. Педаченком, у шлюбі з котрим прожила більш ніж 50 років.

Як високопрофесійний спеціаліст М.В.Кулікова, своєю відданістю справі, якій

присвятила життя, доброзичлива, шляхетна, тактовна, що щедро ділилась своїми фундаментальними знаннями у галузі обраного фаху, високоосвічена, красива зовнішньо та внутрішньо, залишила у пам'яті та серці велику повагу і вдячність колег, учнів, а також чисельних хворих. Її яскрава постать достойна наслідування у теперішніх та прийдешніх поколіннях.

*Ніна Міщанчук,
доктор медичних наук, провідний науковий співробітник
відділу мікрохірургії вуха та отонейрохірургії
ДУ «Інститут отоларингології ім. проф. О.С. Коломійченка НАМН України»
Українська асоціація отіатрів, отонейрохірургів та отоневрологів
ГО «Українське наукове медичне товариство лікарів-оториноларингологів»*